

Załącznik 2

Marta Kowalczyk

Autoreferat

1. **Imię i nazwisko:** Marta Kowalczyk

2. **Posiadane dyplomy, stopnie naukowe** – z podaniem nazwy, miejsca oraz tytułu rozprawy doktorskiej i roku ich uzyskania.

- tytuł zawodowy magistra teologii, Instytut Kultury Chrześcijańskiej w Olsztynie afiliowany do Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie - *Bóg cierpiący według księdza Wacława Hryniewicza*, 1999 r.

- licencjat z teologii dogmatycznej, Wydział Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2005 r.

- stopień naukowy doktora nauk teologicznych, Wydział Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie – *Życie i myśl religijna św. Mechtyldy von Hackeborn*; promotor ks. prof. dr hab. Edward Wiszowaty, praca obroniona w 2007 roku ukazała się drukiem: *Życie i myśl religijna św. Mechtyldy von Hackeborn*, Wydawnictwo Flos Carmeli, Poznań 2011, ss. 305.

3. **Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu:**

- 2008-2010 r., 2012 r. – wykładowca w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu

- od 2010 r. – wykładowca na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego

- od 2012 r. – specjalista ds. beneficjentów ostatecznych w Fundacji Polskich Kawalerów Maltańskich w Warszawie

4. **Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):**

a) **autor, tytuł publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa:**

Marta Kowalczyk, *Święta Brygida Szwedzka i jej przesłania religijne w świetle objawień zawartych w Revelationes*, Verbinum, ss. 321.

b) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:

Wskazana publikacja książkowa prezentuje św. Brygidę Szwedzką i analizę jej przesłań religijnych, które zostały opracowane na podstawie tekstów źródłowych zawierających opis kilkuset objawień i wizji mistycznych. Celem opracowania były badania podsumowujące niewielką ilość prac na temat św. Brygidy Szwedzkiej w języku polskim, wyjaśnienie przesłań mistycznych umożliwiające całościowe zrozumienie przekazu religijnego z uwzględnieniem kontekstu historycznego oraz potrzeba teologicznego uporządkowania treści odpowiadającego normom naukowym.

Podstawą analizy stało się zachowane w języku łacińskim dzieło św. Brygidy Szwedzkiej „*Revelationes Sanctae Birgittae*”, które w drugiej połowie siedemnastego wieku zostało przetłumaczone na język polski, przez zakonnika Braci Mniejszych Ojców Bernardynów, pod tytułem *Skarby niebieskich tajemnic to jest Księgi Objawienia Niebieskiego Świętej Matki Brygidy Szwedzkiej* (wyd. 1 - Gdańsk 1658, wyd. 2 - Zamość 1698). Źródłem podstawowym biografii św. Brygidy Szwedzkiej zawartej w przedmiotowym opracowaniu są zatem jej własne pisma, akta procesu kanonizacyjnego oraz dołączone do tych dokumentów *Vita S. Brigittae*, które zostały spisane przez jej spowiedników oraz konsultantów teologicznych, Petrusa z Alvastry i Petrusa ze Skanninge. Pewne uzupełnienie stanowią też *Vita S. Brigittae* mnicha z Zakonu Brygidów Bertholdusa (XIV w.), biografia wierszem *Vita Metrica S. Brigittae* anonimowego autora oraz pomniejsze opracowania encyklopedyczne, które oparto na klasztornych dokumentach i wspomnianych powyżej przekazach źródłowych. Ponadto, ze względu na wysoką pozycję społeczną mistyczki i jej rolę w ówczesnej polityce, zaprezentowana w opracowaniu część biograficzna została poszerzona o informacje na temat życia św. Brygidy zawarte w dokumentach z procesu kanonizacyjnego oraz historii Szwecji.

W celu zrealizowania zadania badawczego, a tym samym lepszego zrozumienia i zinterpretowania przedstawionej niekiedy za pomocą języka symbolicznego i apokaliptycznego rzeczywistości objawionej św. Brygidzie, przez ukazujące się jej postaci Chrystusa Pana, Matki Bożej i świętych, do powstania publikacji posłużono się metodą analizy treści z uwzględnieniem szerokiego kontekstu społecznego i historycznego.

Podjęty projekt zakładał dokonanie przeglądu obszernego materiału badawczego, wydobyć z niego najistotniejszych wątków, które następnie należało poddać zabiegowi porządkowania i analizie hermeneutycznej. Stąd najpierw konieczne było rozpoznanie sytuacji historycznej i społecznej, w jakiej żyła mistyczka i określenie kontekstów, w których

doznawała wizji mistycznych składających się na jej dzieło. Na podstawie tak zebranych i opracowanych danych można było w drugim etapie postępowania badawczego przeprowadzić szczegółową analizę treści objawień pozostawionych przez św. Brygidę. Po zrealizowaniu tej części pracy badawczej, stało się możliwe zaprezentowanie wpływu jaki wywarły objawienia, pisma i niezłomny charakter mistyczki na kształtowanie się określonych poglądów teologicznych oraz postaw chrześcijańskich tak w czasach późnego średniowiecza, jak i w kolejnych stuleciach. Treści te zaprezentowałam w metodycznie wyznaczonych obszarach:

- 1) Obraz Europy i Królestwa Szwecji w XIV wieku.
- 2) Biografia i dzieła św. Brygidy Szwedzkiej.
- 3) Chrystologiczne aspekty objawień św. Brygidy Szwedzkiej.
- 4) Kościół w objawieniach św. Brygidy Szwedzkiej.
- 5) Rola sakramentów świętych w życiu chrześcijanina według treści objawień św. Brygidy Szwedzkiej
- 6) Mariologiczne aspekty objawień św. Brygidy Szwedzkiej.

Wykonanie projektu dało możliwość osadzenia działalności i przeżyć duchowych św. Brygidy w kontekście historycznym i symbolicznym. Było uzasadnione także tym, że nie brak osób, które współcześnie, bez uwzględnienia tak istotnego kontekstu historycznego i symbolicznego, nadużywają fragmentów listów i objawień św. Brygidy, wykorzystując je do dzielenia społeczności chrześcijańskiej oraz piętnowania interlokutorów o odmiennych poglądach. Tymczasem przeprowadzona analiza potwierdziła, że w dziełach literackich św. Brygidy dominuje prawo syntezy, a przekaz zawarty w wizjach mistycznych jest spójny i zgodny z nauczaniem Kościoła. W jej uczynkach przeplata się bowiem miłość Boga z miłością bliźniego, dobro moralne z wychowaniem do postaw miłosiernych i mądrością, która pomaga dokonywać wyborów odważnych i roztropnych zarazem. Wśród podejmowanych przez nią tematów nie brakowało trudnych i aktualnych politycznie, takich jak wojna pomiędzy Anglią i Francją, nakłanianie papieża do powrotu z Awinionu do Rzymu, kwestia wolnej elekcji i dziedziczności tronu Szwecji oraz królestw sąsiednich, a nawet wezwań nakłaniających do obalenia króla szwedzkiego. Kreślone przez mistyczkę w wizjach obrazy poruszają istotne tematy teologiczne, takie jak kult Chrystusa w żłóbku i na krzyżu, kult Matki Bożej oraz konieczność ewangelizowania przez świadectwo życia. To ostatnie przejawiało się w życiu św. Brygidy uczynkami miłosierdzia, pielgrzymkami do miejsc świętych oraz w budowaniu szpitali i przytułków, gdzie osobiście zajmowała się biednymi i chorymi. Ponadto, jak wynika z przeprowadzonych przez mnie badań nad objawieniami, św.

Brygida podjęła też krytykę zakonu krzyżackiego, co po upublicznieniu treści wizji, mogło przyczynić się do osłabienia jego pozycji w Europie. Mistyczka wskazywała przy tym chciwość, bezdusność i bezbożność jako cechy, które mogły skierować wspólnotę zakonną ku zagładzie.

Dotarcie i przeanalizowanie do średniowiecznych danych oraz wyciągnięcie wniosków z błędów, popełnionych w minionych stuleciach, których efektem były okupione tysiącami istnień ludzkich liczne wojny, wydaje się być szczególnie potrzebne i aktualne obecnie. Zwłaszcza, że podzielone chrześcijaństwo poszukuje poprzez działania ekumeniczne wspólnych płaszczyzn porozumienia, a przeciętny człowiek zagubiony w gąszczu codziennych spraw, szukając bliskości Boga, niejednokrotnie błądzi po peryferiach Kościoła, dając się nierzadko uwodzić propagandzie sekt, by w końcu ostatecznie stracić to, czego tak nieporadnie szukał. Z tego powodu w swoich badaniach nie ograniczyłam się jedynie do opisanie uwarunkowań historycznych i teologicznych związanych z działalnością i porządkowaniem treści objawień św. Brygidy, ale opisałam też wypływające z przykładu życia mistyczki możliwości naśladowania i realizowania wizji chrześcijaństwa współcześnie, na co wskazywał również Jan Paweł II ogłaszając w 1999 roku tę właśnie mistyczkę współpatronką Europy. Papież, którego słowa zainspirowały mnie do dalszych poszukiwań naukowych, mówił wówczas: „na progu roku 2000, gdy cały Kościół Europy jest tu zgromadzony w osobach swoich godnych przedstawicieli, pragnę dziś z radością ogłosić trzy nowe współpatronki kontynentu europejskiego. Są nimi św. Edyta Stein, św. Brygida Szwedzka i św. Katarzyna ze Sieny. (...) Pragnąłem postawić trzy postaci kobiece, także po to, aby podkreślić doniosłą rolę, jaką kobiety odegrały i nadal odgrywają w kościelnych i cywilnych dziejach kontynentu aż do naszych czasów. (...) Wywodząca się z rodziny żydowskiej Edyta Stein, która przerwała błyskotliwą karierę naukową, aby wstąpić do zakonu karmelitanek, przyjęła w nim imię Teresy Benedykty od Krzyża i zginęła w obozie zagłady w Oświęcimiu, jest symbolem dramatów Europy naszego wieku. Brygida Szwedzka i Katarzyna ze Sieny żyły w XIV w. i nieustrudzenie służyły Kościołowi, troszcząc się o jego przyszłość w Europie. Brygida zrealizowała najpierw swoje powołanie żony i matki, a następnie ofiarowała się Bogu i przemierzając Europę z północy na południe zabiegała nieustannie o jedność chrześcijan, na koniec zaś zmarła w Rzymie. Katarzyna, pokorna i nieustraszona tercjarka dominikańska, przyniosła pokój swojej rodzinnej Sienie, Włochom i XIV-wiecznej Europie; nie szczędząc sił służyła Kościołowi, zdołała też doprowadzić do powrotu papieża z Awinionu do Rzymu. Każda z nich to podziwu godny przykład syntezy kontemplacji i działania. Ich życie i dzieła świadczą bardzo wymownie o mocy Chrystusa

zmarłychwstałego, żyjącego w swoim Kościele: o mocy wielkodusznej miłości Boga do człowieka, mocy autentycznej odnowy moralnej i społecznej. Nowe Patronki, niezwykle bogate w dary nadprzyrodzone i ludzkie, mogą być źródłem inspiracji dla chrześcijan i Wspólnot kościelnych wszystkich wyznań, jak również dla obywateli i państw Europy, szczerze poszukujących prawdy i wspólnego dobra” (Jan Paweł II, Chrystus prawdziwą nadzieją człowieka i historii. Homilia na rozpoczęcie synodu, 1 października 1999).

Słowa Jana Pawła II, dały Europejczykom św. Brygidę za wzór godny naśladowania również w XXI wieku. Tak potrzebne w czasach różnorodności etnicznej i religijnej dzieła oraz postawy ekumeniczne kultywowane od czasów założycielki przez prowadzące domy otwarte dla podróżnych siostry brygidki, jak również rosnące zainteresowanie duchowością kobiet, które wynika z chęci poszukiwania korzeni chrześcijańskich w dobie kryzysu wiary i utraty tożsamości kulturowej, wskazuje na aktualność, potrzebę i możliwości praktycznego wykorzystania podjętych przeze mnie badań. Realizacja przyjętych założeń badawczych wychodzi także naprzeciw humanistycznym postulatом wskazującym na konieczność dowartościowania stereotypowego obrazu kobiet, wobec sukcesywnego odkrywania przez naukowców ich historycznego wkładu w kulturowy, religijny i cywilizacyjny rozwój ludzkości.

Prezentowane osiągnięcie naukowe wpisuje się w nurt narastającej potrzeby badań nad dorobkiem kulturowym, religijnym i intelektualnym kobiet żyjących w średniowieczu, które przyczyniają się do pełniejszego zrozumienia wydarzeń zachodzących w poszczególnych okresach historycznych. Pomaga też zrozumieć procesy mające wpływ na kształtowanie się określonych poglądów teologicznych oraz postaw chrześcijańskich charakterystycznych dla danej epoki, jak również może mieć wpływ na przyszłość, aby korzystając z mądrości poprzednich pokoleń, uniknąć błędów popełnianych przez naszych przodków. Przedmiotem takich badań mogłyby się stać niedostępne na razie w języku polskim pisma teologiczne św. Hildegardy z Bingen, czy też przełożone na język polski w ostatnich latach dzieła mistrza Jana z Kwidzyna dotyczące objawień bł. Doroty z Mątów (1347-1394), która inspirując się postawą św. Brygidy Szwedzkiej, doświadczała stanów mistycznych i oddziałując duchowo na pobożność mieszkańców Prus i Pomorza zapisała się na trwałe w historii tych ziem zostając patronką powołanej w 1992 roku do życia diecezji elbląskiej.

Zaprezentowana praca jest pierwszym tego typu opracowaniem, które w sposób spójny przedstawia koleje życia św. Brygidy Szwedzkiej oraz porządkuje przekaz zawarty w obszernym materiale źródłowym zawierającym treści objawień mistycznych.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych:

Prowadzone przeze mnie badania dotyczą kilku problemów. Można je podzielić na kilka obszarów. Pierwszy to żywoty i pisma mistyczek. Drugi obejmuje pomoc osobom niepełnosprawnym jako obowiązek chrześcijański, natomiast trzeci obszar dotyczy mojej pracy na rzecz oświaty.

Żywoty i pisma mistyczek

Zagadnienie to jest w dużym stopniu kontynuacją mojej pracy naukowej związanej z badaniami, które prowadziłam przed uzyskaniem stopnia doktora. Trafność obranej tematyki potwierdziły liczne konferencje i sympozja, w których brałam udział. W 2009 roku na Międzynarodowej Konferencji w Krakowie, zatytułowanej „Fides et ratio. Dziewięćset lat po śmierci św. Anzelma z Canterbury”, zaprezentowałam część badań z mojej rozprawy doktorskiej, jako widocznej konsekwencji w rozwoju teologii opartej na intuicjach chrystologicznych zaproponowanych przez uczonego z Canterbury, a kultywowanej przez mistyczki z Helfty. Podobne zagadnienia poruszały również konferencje poświęcone św. Teresie z Avila oraz bł. Dorocie z Mątów, która w swoich poszukiwaniach egzystencjalnych czerpała z myśli św. Brygidy Szwedzkiej. Pojawiające się podczas tych spotkań dyskusje i liczne pytania skierowały moją uwagę na problem związany ze zbyt małą świadomością społeczną dotyczącą wkładu kobiet w dziedzictwo kulturowe i religijne Kościoła oraz w szerszym kontekście ludności europejskiej. Owocem tych poszukiwań stała się seria „Matki Kościoła” powstająca w wydawnictwie Flos Carmeli w Poznaniu, w ramach której ukazał się pod moją redakcją specjalistyczny modlitewnik, zawierający wiele przetłumaczonych po raz pierwszy na język polski tekstów źródłowych dwudziestu sześciu kobiet żyjących w drugim tysiącleciu chrześcijaństwa. Moja praca pozwala odkryć i zrozumieć zarzucone dzieła o tematyce duchowej autorstwa przede wszystkim kobiet, które niejednokrotnie w swoim czasie odegrały ważną rolę. W opracowaniach, opierając się na tekstach źródłowych, uwzględniłam i zinterpretowałam okoliczności oraz środowisko życia mistyczek, które wywarły ogromny wpływ na rozwój duchowości chrześcijańskiej.

Szczególnie cenne dla współczesnych badaczy, kulturoznawców, historyków, a przede wszystkim teologów są opracowania umożliwiające lepsze poznanie wkładu myśli kobiecej zarówno do samej teologii, jak i rozwoju myśli, wiary i modlitwy Kościoła. Poszukując takiej właśnie specyficznej, kobiecej myśli teologicznej, w swoich naukowych eksploracjach najpierw natknęłam się na twórczość żyjących w trzynastym wieku mniszek z klasztoru w

Helcie - św. Mechtyldy von Hackeborn, św. Gertrudy Wielkiej oraz św. Mechtyldy z Magdeburga, a następnie – św. Brygidy Szwedzkiej. Kontynuacją mojej pracy jest wydana w 2015 roku przez Wydawnictwo eSPe z Krakowa publikacja pt. „Błogosławiona Dorota z Mątowów. Życie i duchowość”, która przedstawia sylwetkę oraz bogactwo myśli duchowej średniowiecznej mistyczki pruskiej, która została zamurowana w rekluzorium w katedrze kwidzyńskiej, gdzie zmarła 25 czerwca 1394 roku. Pustelnicy tej poświęciłam również kilka artykułów naukowych, które znajdują swoją szczegółową egzemplifikację w załączniku nr 3.

Pomoc osobom niepełnosprawnym jako obowiązek chrześcijański

Po uzyskaniu stopnia doktora, rozpoczęłam pracę dydaktyczną oraz społeczną na rzecz osób niepełnosprawnych i starszych w Elbląskiej Radzie Konsultacyjnej Osób Niepełnosprawnych, a od 2012 roku również w Fundacji Polskich Kawalerów Maltańskich w Warszawie, która umożliwia potrzebującym przekwalifikowanie zawodowe, podjęcie pracy zarobkowej i usprawnienie. W ramach projektów „Wsparcie osób niepełnosprawnych ruchowo na rynku pracy III i IV” oraz „Staż w administracji publicznej wsparciem aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz budowaniem pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych na rynku pracy II”, realizowanych przez organizacje pożytku publicznego, które w ten sposób spełniają chrześcijański obowiązek pomocy bliźnim, brałam udział w konferencjach i sympozjach kreujących dobre praktyki wdrażane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Prezentowane przeze mnie referaty poświęcone były problemom związanym z rehabilitacją zawodową i społeczną różnych grup wiekowych w Polsce, co znajduje swoje odzwierciedlenie w publikacjach umieszczonych w wykazie (załącznik nr 3).

W latach 2005-2011 prowadziłam wykłady dla studentów funkcjonującego przy Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej, Uniwersytetu Trzeciego Wieku i Osób Niepełnosprawnych oraz w 2013 roku w celu wzbogacenia przekazywanej słuchaczom wiedzy odbyłam kurs z zakresu dietetyki. Ponadto w 2013 roku brałam również udział w organizacji przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych Mistrzostw Europy w Siatkówce na siedząco, które odbyły się w Elblągu.

Praca na rzecz oświaty

Kształtowanie postaw humanistycznych w społeczeństwie to ważny element wychowania i edukacji kolejnych pokoleń. Wykorzystując nabytą na szkoleniach specjalistycznych wiedzę oraz doświadczenie nabyte w pracy zawodowej i społecznej od

2011 roku współpracuję z Centralną Komisją Egzaminacyjną, jako recenzent testów i zadań egzaminacyjnych przeznaczonych dla uczniów szkół policealnych. Ponadto w latach 2008-2010 i 2012 prowadziłam wykłady na kursach doskonalących dla nauczycieli organizowanych przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Elblągu. Od 2010 roku prowadzę też wykłady dla studentów Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Omówione wyżej osiągnięcia naukowo-badawcze znalazły swoje odzwierciedlenie w formie publikacji, które według wykazu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego odpowiadają liczbie 184 punktów. Pozostałe osiągnięcia naukowe, powiązane z dydaktyką, do których zaliczam przede wszystkim wykłady na Wydziale Teologii UWM, czynny udział w sympozjach i konferencjach naukowych, z wygłoszonymi referatami (16), praca w Fundacji Polskich Kawalerów Maltańskich w Warszawie, współpraca z wydawnictwem Flos Carmeli z Poznania i ukazanie się drukiem moich publikacji książkowych (6) oraz w zespołach redakcyjnych dwóch portali w charakterze konsultanta ds. religijnych, znajdują swoją szczegółową egzemplifikację w załączniku nr 4.

